

Фердман Геннадій Петрович,
к. держ. упр., старший науковий співробітник,
заступник начальника науково-дослідного
центру Збройних Сил України “Державний океанаріум”
інституту Військово-Морських Сил
Національного університету “Одеська морська академія” з наукової роботи,
м. Одеса
ORCID 0000-0002-2023-1696

УДК 351.81

doi: 10.34213/tp.20.02.29

БЕЗПЕКА МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ ЯК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Статтю присвячено короткому висвітленню значення міжнародних транспортних коридорів для України та її національної безпеки; можливості держави для інтенсивного розвитку мережі міжнародних транспортних коридорів; значення забезпечення безпеки міжнародних транспортних коридорів для держави; впливу міжнародних транспортних коридорів на національні інтереси держави, її зовнішню та внутрішню політику, воєнну сферу з визначенням ролі державного управління у сфері безпечного функціонування міжнародних транспортних коридорів та надання пропозицій, з основних напрямків їхнього безпечного функціонування, з відповідними висновками.

Ключові слова: міжнародний транспортний коридор, розвиток, транспортна безпека, національна безпека, політика, співробітництво.

Постановка проблеми. Надзвичайно важливу роль у розвитку міжнародного транспортного сектору відіграють міжнародні транспортні коридори, що сполучають європейські країни з їхніми стратегічними торговельними партнерами. Саме транспортні коридори визначають пріоритетні напрямки розвитку світового транспортного співробітництва та співробітництва України з західними сусідами на найближчі роки. Отже, транспорт є важливим чинником розвитку міжнародної торгівлі та кооперації, а також інтеграційних процесів. В умовах розширення та досягнення соціальної та економічної єдності Європейський Союз (ЄС) приділяє значної уваги покращанню транспортної інфраструктури нових членів та розвитку співпраці у сфері транспорту з сусідніми регіонами.

Найвищим в Європі транзитним рейтингом володіє Україна, саме тому в неї є всі можливості для інтенсивного розвитку мережі міжнародних транспортних коридорів (далі – МТК) та отримання від цього значного прибутку.

МТК мають велике значення в зовнішньополітичній сфері національної безпеки України. Необхідно констатувати факт неможливості забезпечення національної безпеки України ізольовано, спираючися лише на власні зусилля. Саме тому значно зростає роль зовнішньополітичних засобів забезпечення національної безпеки. Даний факт висуває підвищені вимоги до зовнішньої політики України [2, с. 11].

Необхідність вивчення проблеми безпеки МТК в умовах економічної нестабільності зумовлено необхідністю інтеграції транспортних мереж і транспорту України як до транспортної системи ЄС, так і в міжнародну транспортну систему.

Система забезпечення безпеки МТК є частиною системи забезпечення транспортної безпеки держави, яка, у свою чергу, є частиною системи забезпечення її національної безпеки.

© Фердман Г. П., 2020

Зважаючи на ті переваги, які надає обслуговування міжнародного транзиту, будь-яка країна робить усе, для того щоб МТК проходили її територією. Водночас транспортні коридори мають важливе значення не лише для отримання прибутку, а є фактором, який суттєво впливає на національну безпеку держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження різних аспектів розвитку транспортної галузі, у т. ч. міжнародних транспортних коридорів в Україні, відображено у працях О. Бакаєва, С. Пірождкова, В. Ревенко, С. Кроля, В. Новікової, В. Міроненко, В. Мірошко, Л. Позднякової, Н. Якименко, Т. Блудова, О. Єдіна, М. Іщенко, В. Карасьова, Ю. Колосова, Е. Корольова, А. Ткаченко, Ю. Цветова, Ю. Щербаніна та ін. Особливо слід відзначити праці О. Бакаєва, С. Пірождкова, В. Ревенка та О. Сапронова, у яких міжнародні транспортні коридори розглянуто як особливий пріоритет України на шляху інтеграції у світову економічну систему. Разом із тим окремі питання у вищезазначеній сфері потребують подальшого обговорення та вдосконалення.

Мета статті полягає в короткому висвітленні значення МТК для України та її національної безпеки; можливості держави для інтенсивного розвитку мережі МТК; значення забезпечення безпеки МТК для держави; впливу МТК на національні інтереси держави, її зовнішню та внутрішню політику, воєнну сферу з визначенням ролі державного управління у сфері безпечного функціонування МТК та надання пропозицій, з основних напрямів їхнього безпечного функціонування, з відповідними висновками.

Виклад основного матеріалу. Здобуття авторитету на міжнародній арені є першочерговим завданням України. Зрозуміло, що успішні проекти зі створення МТК на території України значно зміцнять авторитет нашої держави на міжнародній арені. Тому напрям міжнародного транзиту, зокрема розвиток МТК в Україні, має надзвичайно важливе значення для зовнішньополітичної та національної безпеки України.

Як відомо, без імплементації вітчизняного законодавства до вимог ЄС розвиток та ефективне й безпечне функціонування МТК в Україні неможливі. Якнайшвидше та якісне виконання вищезазначеного завдання та узгодження внутрішнього законодавства України з міжнародним у сфері міжнародного транзиту значно зміцнить позиції України в зовнішньополітичній сфері.

Укладання угод про створення МТК та їхнє використання є предметом міжнародної політики України. Тому стабільне функціонування МТК безпосередньо впливає на створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України.

Першочерговим завданням реформування системи безпеки України є побудова транспортної безпеки МТК, оскільки, враховуючи і точку зору зарубіжних партнерів, і вітчизняні національні інтереси, безпека МТК є обов'язковою умовою їхнього функціонування на території України.

Створення такої системи передбачає використання досвіду провідних зарубіжних країн, оптимізацію структури, координацію діяльності правоохоронних, розвідувальних і контррозвідувальних органів, покращання їхнього фінансового, матеріально-технічного, організаційно-правового і кадрового забезпечення тощо, що, у свою чергу, буде суттєво впливати на національну безпеку.

МТК, які потенційно є суттєвим джерелом наповнення державного бюджету України, напряму впливають на національні інтереси України в економічній сфері. Вони виступають передумовою сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Їхній розвиток, поза сумнівом, поліпшить інвестиційний клімат та підвищить ефективність інвестиційних процесів, стимулюватиме розвиток наукоємних високотехнологічних виробництв, прискорить інші прогресивні структурні та інституціональні зміни у вітчизняній економіці.

Одним з основних напрямів зовнішньої політики будь-якої сучасної країни є боротьба з міжнародними організованими злочинними угрупованнями та міжнародним тероризмом, протидія поширенню ядерної та іншої зброї масового ураження і засобів її доставки. МТК та, зокрема, їх інфраструктурні об'єкти, є привабливими для вчинення терористичних актів. Крім того, МТК часто використовуються організованими злочинними угрупованнями у протизаконній діяльності, зокрема контрабанді, незаконному перевезенні зброї, наркотиків, нелегальних мігрантів тощо. Оскільки МТК проходять не лише територією України, спільна робота щодо них з іншими країнами у протидії злочинності, у т. ч. тероризму, є ще одним важливим напрямом забезпечення зовнішньополітичної та національної безпеки України [4, с. 2].

Поглиблення транскордонного співробітництва з суміжними країнами є пріоритетним напрямом діяльності будь-якої держави. Співробітництво у сфері безпечного функціонування МТК обов'язково сприятиме налагодженню тісних, рівноправних, взаємовигідних відносин України на міжнародній арені та посилить рівень зовнішньополітичної та національної безпеки України.

Одним із головних напрямів державної політики у сфері національної безпеки України є відпрацювання ефективної системи контролю постачань продукції оборонного призначення і подвійного використання [3]. МТК є важливим складником створення такої системи.

Серед сфер національної безпеки особливий вплив МТК здійснюють на воєнну сферу та сферу безпеки державного кордону України. Україна є найбільшою за територією країною Європи. Цей факт зумовлює важливу роль транспортної безпеки в системі національної безпеки України, зокрема для її воєнної безпеки. Воєнну безпеку країни напряму пов'язано з насиченістю її території залізничними, автомобільними дорогами, внутрішніми водними шляхами, портами, аеропортами, іншими об'єктами транспортного обслуговування, із самою конфігурацією залізничної та автомобільної мережі, а також ступенем розвитку МТК та національних транспортних коридорів [1].

Як відомо, МТК відносяться до транспортних шляхів, які значно впливають на швидкість пересування військових формувань, мобілізацію, доставку військових вантажів тощо і саме тому значно впливають на обороноздатність України. Отже, розвиток системи МТК в Україні сприятиме підтримці рівня оперативної готовності національної транспортної системи до її використання з метою забезпечення воєнної безпеки держави.

Беручи до уваги жорстку конкуренцію у сфері міжнародного транзиту, вірогідність виключення України з цього бізнесу через недостатню безпеку на МТК є достатньо високою. Крім того, ефективне забезпечення функціонування МТК неможливе без співробітництва з силовими структурами інших країн. Така взаємодія необхідна, у першу чергу, у сфері боротьби з міжнародною злочинністю, тероризмом, наркобізнесом, нелегальною міграцією. Оскільки система безпеки МТК повинна створюватися за найкращими зарубіжними зразками за участі іноземних спеціалістів, вона може стати зразком для реформування системи забезпечення транспортної безпеки України та інших ланок її правоохоронної системи.

Міжнародний транзит впливає на національні інтереси України у внутрішньополітичній сфері. МТК перетинають територію України та з'єднують практично всі її регіони. Саме тому діяльність з обслуговування МТК та забезпечення надійної, безпечної та ефективної роботи їх залежить від жителів практично всіх регіонів України, узгодженої роботи бізнесу, різних політичних партій, представників усіх гілок влади. Лише за їхніх спільних скоординованих зусиль МТК в Україні даватимуть значний прибуток. Тому МТК є інструментом об'єднання різних регіонів, політичних сил, влади, бізнесу та громадян України. За сучасних умов, коли спільна робота різних регіонів, політичних сил над одним проектом, поза сумнівом, є суттєвим об'єднавальним фактором, що допоможе забезпеченню політичної стабільності, громадянського миру та взаєморозуміння в нашому суспільстві; створить окремі передумови для формування і вдосконалення засад етнонаціональної стабільності, узгодження інтересів етнічних спільнот та розв'язання міжнаціональних суперечностей [4, с. 4].

Значну роль у безпечному функціонуванні МТК повинно відігравати державне управління. Ефективне управління у сфері міжнародного транзиту неможливе лише на рівні центральних органів влади. Для цього необхідна участь органів місцевого та регіонального самоврядування, а отримання прибутку від міжнародного транзиту, створення нових робочих місць у сфері обслуговування МТК сприятимуть зміцненню авторитету державної влади в Україні. Зазначена діяльність покращить взаєморозуміння між центральними і регіональними органами влади, зміцнить їхній авторитет, сприятиме наданню більшого обсягу повноважень регіональним органам влади.

Отже, розвиток МТК в Україні: сприятиме активізації участі України в міжнародних економічних і фінансових організаціях, зростанню її експортного потенціалу, поглибленню інтеграції в європейську і світову економічну систему тощо; задовольняють інтереси також у науково-технологічній сфері (сприяє створенню ефективної системи інноваційної діяльності, переходу економіки на інноваційну модель розвитку).

Розвиток МТК впливає насамперед на національну безпеку України в соціальній та гуманітарній сферах. Зокрема, це надасть змогу створити нові робочі місця в регіонах України, якими проходять МТК (проблема безробіття в Україні стає дедалі актуальнішою). Тому безпечний розвиток МТК покращить життєвий рівень населення, передусім завдяки підвищенню рівня оплати праці, своєчасній виплаті заробітної плати та гарантованих законом соціальних виплат, зниженню рівня безробіття.

Основними напрямками безпечного функціонування МТК в Україні повинні стати:

- модернізація ділянок МТК, що обмежують їхню пропускну спроможність;
- гарантування відповідності технічних засобів і транспортної мережі до міжнародних стандартів;
- забезпечення європейських стандартів якості перевезень (швидкості, безпеки, сервісу, збереження вантажів, інформаційного обслуговування тощо), у т. ч. і змішаних перевезень;
- підписання та дотримання міжнародних документів, якими керуються інші європейські держави в регулюванні безпечної роботи транспорту;
- розвиток інфраструктури з усіма вимогами транспортної безпеки для всіх видів транспорту.

Таким чином, з урахуванням вищезазначеного, можна дійти **таких основних висновків:**

1. Безпечний розвиток МТК:

- є частиною системи забезпечення транспортної безпеки держави, яка, у свою чергу, є частиною системи забезпечення її національної безпеки;
- не лише має важливе значення для отримання прибутку, але і є фактором, що суттєво впливає на національну безпеку держави;
- безпосередньо впливає на створення сприятливих зовнішньополітичних умов для прогресивного економічного і соціального розвитку України;
- є важливим чинником розвитку міжнародної торгівлі, кооперації та інтеграційних процесів;
- є передумовою сталого економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності національної економіки;
- сприятиме налагодженню тісних, рівноправних, взаємовигідних відносин України на міжнародній арені та посилить рівень зовнішньополітичної та національної безпеки України;
- сприятиме підтримці рівня оперативної готовності національної транспортної системи до її використання задля забезпечення воєнної безпеки держави;
- забезпечить отримання прибутку від міжнародного транзиту, створення нових робочих місць у сфері обслуговування МТК, сприятиме зміцненню авторитету державної влади в Україні;
- створить окремі передумови для подолання бідності й надмірного майнового розшарування в суспільстві, сприятиме збереженню та зміцненню демографічного і трудових ресурсного потенціалу країни, подоланню кризових демографічних процесів, підвищенню рівня соціального захисту людини;
- поліпшить інвестиційний клімат та підвищить ефективність інвестиційних процесів, стимулюватиме розвиток наукоємних високотехнологічних виробництв, прискорить інші прогресивні структурні та інституціональні зміни у вітчизняній економіці;
- сприятиме упровадженню високих європейських стандартів в інші сфери транспорту та інші галузі економіки України.

2. Забезпечення безпеки МТК для України має велике значення та відповідні прояви у міжнародній, зовнішній та державній політиці, національних інтересах, обороноспроможності держави, але насамперед у національній безпеці України.

Перспективами подальших розвідок у цьому напрямку вважаємо фундаментальні та прикладні наукові дослідження щодо приведення кожного виду транспорту та транспортного законодавства до європейських вимог транспортної безпеки та пошуку джерел її фінансування.

Список використаних джерел

1. Бакаєв О. О., Пирожков С. І., Ревенко В. Л. Міжнародні транспортні коридори – пріоритет української економічної перспективи. *Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку. Вип. XXIII: матеріали доп. V Міжнар. Конгресу українських економістів, м. Львів, 22–26 трав. 2000 р.* / НАН України, Ін-т регіон. Досліджень; редкол.: відп. ред. акад. НАН України М. І. Долішній та ін. Львів, 2001. С. 495–514.
2. Данільян О. Г., Дзьобань О. П., Панов М. І. Національна безпека України: структура та напрямки реалізації. Харків: Фоліо, 2002. 285 с.
3. Про основи національної безпеки України: Закон України. *ВВП України*. 2003. № 39. Ст. 351.

4. Сапронов О. В. Вплив міжнародних транспортних коридорів на рівень національної безпеки України. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10sovnbu.pdf> (дата звернення: 29.03.2020).

Ferdman G. P.,

*PhD in Public Administration, Senior Researcher, Deputy Head of the State Oceanarium of the Naval Forces Institute of the National University "Odesa Naval Academy" for Scientific Work, Deputy Head of the Research Center of the Armed Forces of Ukraine, Odesa
ORCID 0000-0002-2023-1696*

SECURITY OF INTERNATIONAL TRANSPORT CORRIDORS HOW TO PROVIDE UKRAINE'S NATIONAL SECURITY

The need to study the problem of MTC security in the conditions of economic instability is conditioned by the need to integrate Ukraine's transport networks and transport into both the EU transport system and the international transport system.

Given the benefits of international transit service, any country does its best to ensure that the ITC passes through its territory. At the same time, transport corridors are important not only for profit, but also a factor that significantly affects the national security of the state.

The overriding task of reforming Ukraine's security system is to build MTC's transport security, because, both from the perspective of foreign partners and taking into account domestic national interests, the security of the MTC is a prerequisite for their functioning in Ukraine.

Deepening cross-border cooperation with neighboring countries is a priority of any country. Cooperation in the sphere of safe functioning of the ITC will surely promote the establishment of close, equal, mutually beneficial relations of Ukraine in the international arena and will enhance the level of Ukraine's foreign and national security.

Among the national security spheres, the MTC has a particular influence on the military and security spheres of Ukraine's state border. The development of the ITC system in Ukraine will help to maintain the level of operational readiness of the national transport system to use it to ensure the military security of the state.

Effective public administration in the area of safe functioning of the MTC will enhance mutual understanding between central and regional authorities, strengthen their authority, and facilitate the granting of greater powers to regional authorities.

Ensuring the security of the ITC for Ukraine is of great importance and relevant manifestations also in international, foreign and state policy, national interests and defense capabilities of the state, but above all in the national security of Ukraine.

The proposals on the main directions of safe functioning of MTC in Ukraine are given.

The conclusions summarize the benefits of Ukraine from the safe development of the MTC, determine the importance of ensuring their security for the state and emphasize that the most manifestation of the safety of the MTC is in the national security of Ukraine.

Keywords: international transport corridor, development, transport security, national security, politics, cooperation.

References

1. Bakaiev, O.O., Pyrozkhov, S.I., Revenko, V.L. (2001). Mizhnarodni transportni korydory – priorytet ukraïnskoi ekonomichnoi perspektyvy. *Sotsialno-ekonomichni doslidzhennia v perekhidnyi period. Ukraina v XXI stolitti: kontseptsii ta modeli ekonomichnoho rozvytku. Vyp. XXIII: materialy dop. V Mizhnar. Konhresu ukraïnskykh ekonomistiv, m. Lviv, 22–26 trav. 2000 r. / NAN Ukrainy, In-t rehion. Doslidzhen. M.I. Dolishnii ta in. (Eds.). Lviv. 495–514 [in Ukrainian].*
2. Danilian, O.H., Dzoban, O.P., Panov, M.I. (2002). Natsionalna bezpeka Ukrainy: struktura ta napriamky realizatsii. Kharkiv: Folio [in Ukrainian].
3. Pro osnovy natsionalnoi bezpeky Ukrainy: Zakon Ukrainy. (2003). *VVR Ukrainy, 39, st. 351.*
4. Sapronov, O.V. Vplyv mizhnarodnykh transportnykh korydoriv na riven natsionalnoi bezpeky Ukrainy. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej11/txts/10sovnbu.pdf> [in Ukrainian].

Надійшла до редколегії 15.04.2020 р.